

Posudek disertační práce Tomáše Wintera:

Emil Filla, primitivismus a mimoevropské umění.

Disertační práci Tomáše Wintera tvoří šest kapitol (Primitivismus a umělecký vývoj, Karikatura, Sběratel, Emil Filla a Joe Hloucha, Zbojnické písně, České středohoří), vycházejících ze statí publikovaných Winterem v odborném tisku a spojených osobou malíře Emila Filly a jeho vztahem k primitivismu.

Primitivismus je důležitý pojem odborného dějepisu moderního umění, který byl aktualizován výstavou Muzea moderního umění v New Yorku v roce 1984, přesněji řečeno jejím obsáhlým katalogem editovaným W. Rubinem, přeloženým záhy do hlavních kulturních jazyků, na jehož výzvu navazuje početná literatura posledních desetiletí, včetně Winterových studií.

V této literatuře se ukazuje, že pokud hledáme nějaké obecné charakteristiky evropského modernismu dvacátého století, potom je primitivismus jako radikální snaha přerušit dosavadní vývoj a vrátit se k primárním zdrojům lidské výtvarné obraznosti, jedním z hlavních projevů jeho bazálního utopismu.

Winter obratně využívá příklad Emila Filly, aby zkoumal otázku primitivismu z různých úhlů. V první kapitole jde v podstatě o to, jak byl v českém výtvarném prostředí začátku dvacátého století použit primitivismus, respektive "novoprimitivismus" k zásadnímu narušení konsenzu o tom co je moderní umění ze strany nastupující generace a jak posloužil k vytvoření jejího prvního kritického stanoviska. Winter vhodně ilustruje tuto první vskutku avantgardní myšlenku diskontinuity pomocí zapomenutého Fillova plakátu k XXV. členské výstavě spolku Mánes, také instruktivním srovnáním s podobně tematizovanými secesními plakáty (Kandinsky, Kysela) a odhaluje tak skutečnou funkci ideje primitivismu v konkrétním kulturním kontextu. Zde je také zajímavé jeho pojednání podílu výtvarné teorie a kritiky, zejména exkurzy k otázce vývojové diskontinuity u klasiků vídeňské umělecko-historické školy (Riegl, Wickhoff) a jejich ohlasy u českých teoretiků (Matějček, J. Čapek). Rovněž paralela Fillova názoru s o deset let mladším vystoupením K. Teigeho je velmi názorná a přesvědčivá. Pro dosažení komplexního pohledu na tuto otázku mi zde jediné chybí zmínka o Miloši Martenovi, který už v roce 1906 vystoupil se zásadní kritikou "lyrického impresionismu" a statí o stylu a stylizaci, jejichž srovnáním s idejemi příslušníků skupiny Osmi by se ještě dále rozvinul pohled na názorovou diferenciaci ve druhém pětiletí nového století, která byla tak podstatná pro nástup modernismu.

Druhá kapitola je věnována problematice karikatury v jejím vztahu k primitivismu. Tady je si Winter správně vědom toho, že oba pojmy se nekryjí, ale poskytují řadu styčných bodů právě pokud také jde o vznik moderní karikatury. Orientační figurou je přitom Winterovi Zdeněk Kratochvíl, jehož vzpomínkového rukopisu Světlem a stínem života z literárního archivu PNP dobře využívá. Srovnání s pozapomenutými Fillovými karikaturami pro časopis Michel im Sumpf

